स्याद्वानुपूर्व्यनियमः श्रुत्यर्थक्रमेभ्यः ॥ ३ ॥ वाशब्दः पूर्वपक्षनिरासार्थः । अग्न्यन्वाधानादीनामङ्गकर्मणामानुपूर्व्यनियमः स्यात् अनुष्ठाने क्रमनियमो भवेत् नानियमः । केभ्यः प्रमाणेभ्यः · श्रुत्यर्थक्रमेभ्यः श्रुतेः अर्थात्क्रमाच्च । श्रुतेस्तावत् · यथा द्वादशाहे तेषां गृहपतिः प्रथमो दीक्षते (१२. १. १. १.) अथ ब्रह्माणं दीक्षयति (२.) अथोद्गातारम् (३.) अथ होतारमित्यादि (४.) · नात्र ब्रह्मादीनां दीक्षा विधीयते यजमानवदिव तस्याः प्राप्तेः · क्रमस्य त्वन्यतःप्राप्त्यभावात्स एवात्र विधीयते · तथा तस्मादेष दशमो ग्रहो गृह्यते तृतीय एव वषट्क्रियत ऽइति (४. १. ५. १६.) अयमपि श्रुतिक्रम एव । अर्थादपि क्रमोऽवगम्यते · तद्यथा · पेषणसंयवनयोरवघातपेषणयोश्च अग्निहोत्रं जुहोति यवागूं पचतीति क्रमेण श्रुतेऽपि अर्थात्पूर्वं पाकस्ततो होम इति · होमद्रव्यं हि यवागूः तदुत्पत्त्यर्थः श्रुत्या लिङ्गेन च पाकः स च पश्चात्क्रियमाणोऽनर्थकः स्यात् होमोऽप्यसति द्रव्ये न निर्वर्तेतातः पक्वा होमः कार्यः । क्रमः पाठक्रमः · स च द्विविधः श्रुतिपाठक्रमो मन्त्रपाठक्रमश्च · उभयविधोऽपि क्रमनियमे कारणं भवति · नियतेन हि क्रमेण पदार्थविधिपाठो मन्त्रपाठश्च वर्तेते[1] · तत्रैवमवगम्यते येन क्रमेण पदार्थविधिपाठो मन्त्रपाठश्च तेनैव क्रमेणानुष्ठानमिति · क्रमान्तरेणानुष्ठाने त्ववगतस्य क्रमस्य त्यागः अनवगतस्य क्रमस्योपादानमित्यसंगतं स्यात् · तस्मात्पाठक्रमादपि क्रमनियमोऽङ्गकर्मणां भवतीति ।

प्राकृतं च विकृतौ ॥ ४ ॥ अतोऽपि कारणात्पाठक्रमेणाङ्गकर्मणामनुष्ठानं भवति यतो विकृतौ प्राकृतमेव क्रमं श्रुतिरनुवदति · यथा महापितृयज्ञे स तत एव प्राक्स्तम्बयजुर्हरतीत्यादिना[2] स यज्ञोपवीती भूत्वाज्यानि गृह्णातीत्येवमन्तेन (२. ६. १. १२.) · अत्राज्यग्रहणे यज्ञोपवीतित्वविधिपरे वाक्ये प्राकृतं क्रमं दर्शयति[3] यदि पाठक्रमेणानुष्ठानं न स्यात् तदानेनैव क्रमेणानुवादो न स्यात् ॥ अपरे त्वन्यथा व्याचक्षते प्राकृतं च विकृतौ विकृतौ प्राकृतवैकृतयोः कर्मणोः संनिपाते प्राकृतं पूर्वं कर्तव्यम् पश्चाद्वैकृतमिति । तद्यथा प्रकृतौ प्रास्य तृणं चक्षुष्या इत्यात्मानमालभतऽइति (३. ६. १५.) प्रस्तरतृणानुप्रहरणानन्तरमा-

१) ? वर्तते २. २) प्राकृतंतवयजु° २. ३) Locat. Part. praes.